

บทนำ

จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมนุษย์ ดังนั้นจิตวิทยาจึงเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและการทำงานของจิตใจของมนุษย์ คำว่าพฤติกรรมในทางจิตวิทยามีความหมายรวมถึง การกระทำ อารมณ์และความรู้สึก ตลอดจนถึงสภาวะต่างๆ ทางชีววิทยา สำหรับกระบวนการทำงานของจิตใจหมายถึงกระบวนการคิดแก้ปัญหา การทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว หรือการรับรู้ สติปัญญา และความจำ นอกจากนี้ คำว่า “พฤติกรรม” กล่าวอีกนัยหนึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรมภายนอก ได้แก่ การกระทำต่างๆ และกลไกการทำงานของร่างกายที่สามารถใช้เครื่องมือทางการแพทย์วัดการเปลี่ยนแปลงได้ ได้แก่ ความดันโลหิต การเต้นของหัวใจ การเปลี่ยนแปลงของกระแสไฟฟ้าในร่างกาย ฯลฯ อีกลักษณะหนึ่งได้แก่พฤติกรรมภายใน ได้แก่การทำงานของสมอง เช่น การคิด การรับรู้ การวางแผน การตัดสินใจ ฯลฯ

การศึกษาด้านจิตวิทยาแบ่งออกเป็นหลายสาขา เช่น จิตวิทยาการทดลอง (Experimental psychology) จิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental psychology) จิตวิทยาชีววิทยา (Biopsychology) จิตวิทยาบุคลิกภาพ (Personality psychology) จิตวิทยาสังคม (Social psychology) จิตวิทยาความรู้ความเข้าใจ (Cognitive psychology) จิตวิทยาอุตสาหกรรมหรือจิตวิทยาองค์กร (Industrial/organizational psychology) จิตวิทยาผู้บริโภค (Consumer psychology) จิตวิทยาการศึกษา (Educational psychology)

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการศึกษาทางจิตวิทยา

นักจิตวิทยาในสาขาต่างๆ แม้ว่าจะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ในแง่มุมที่แตกต่างกัน แต่ทั้งหมดก็มีเป้าหมายในการศึกษาอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน นั่นคือ นักจิตวิทยามีเป้าหมายหลักในการศึกษาอยู่ 4 ประการด้วยกัน

1. เพื่อ**บรรยาย**พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการสังเกตเหตุการณ์และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้นๆ ว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไร เช่น นักวิจัยทางจิตวิทยาสังเกตพบว่า สถานนอกกำลังกายมักมีผู้คนไปออกกำลังกายกันเป็นอย่างมากในเดือนมกราคม กุมภาพันธ์ และ มีนาคม
2. เพื่อ**ทำนาย**หรือคาดการณ์การเกิดพฤติกรรมนั้นๆ เป้าหมายนี้เป็นการทำนายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของเหตุการณ์หรือสถานการณ์และพฤติกรรมนั้นๆ เช่น เดือนที่มีอากาศหนาวเย็นมักมีผู้ใช้บริการสถานออกกำลังกายเป็นจำนวนมาก
3. เพื่อ**อธิบาย**ถึงสาเหตุการเกิดพฤติกรรมนั้นๆ เป้าหมายข้อนี้เป็นการอธิบายว่า พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุอะไรได้บ้าง เช่น การที่มีผู้คนไปใช้บริการของสถานออกกำลังกายอย่างคับคั่งในเดือนดังกล่าวเนื่องจากเป็นช่วงฤดูหนาว ทำให้การออกกำลังกายกลางแจ้งทำได้ลำบาก หรือการที่สถานออกกำลังกายมีผู้ใช้บริการอย่างหนาตาเนื่องจากการเฉลิมฉลองและกินเลี้ยงกันในช่วงปีใหม่

ติดต่อกันหลายวันทำให้น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงต้องไปใช้บริการการออกกำลังกายในช่วงเดือนดังกล่าว

4. เพื่อควบคุมหรือให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เมื่อมีความเข้าใจถึงสาเหตุการเกิดพฤติกรรมแล้วนักจิตวิทยาก็จะสามารถสร้างโปรแกรมให้สามารถควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวได้ เช่น ในสถานประกอบการออกกำลังกายต้องจัดโปรแกรมขึ้นดึงดูดคนให้ยังคงมาออกกำลังกายต่อไปหลังจากเดือนมีนาคม หรือถ้าอากาศหนาวเป็นปัจจัยในการออกกำลังกายในสถานบริการผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรมการออกกำลังกายกลางแจ้งต้องเริ่มต้นให้การสนับสนุนในช่วงกลางเดือนมีนาคม

กลุ่มทางจิตวิทยา

การศึกษาจิตวิทยามีความเป็นมายาวนาน ในระยะแรกเป็นการศึกษาในลักษณะวิชาปรัชญา ซึ่งเป็นการถกเถียงโต้แย้งกันเกี่ยวกับธรรมชาติของจิตใจและสถานที่อยู่ของจิตใจ จิตวิทยาเริ่มใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อแสวงหาความรู้เพื่อเข้าใจมนุษย์โดยนักวิทยาศาสตร์ชาวเยอรมัน ชื่อ วัลด์ (Wilhelm Wundt) โดยสร้างห้องทดลองทางจิตวิทยาขึ้นในปี 1879 ที่เมืองไลป์ซิก (Leipzig) ประเทศเยอรมัน หลังจากนั้นการศึกษาทางจิตวิทยาจึงเริ่มมีการพัฒนาหลากหลายมากขึ้น แต่เป้าหมายก็เพื่อเข้าใจมนุษย์ แนวทางในการศึกษามนุษย์หรือกลุ่มทางจิตวิทยาจึงมีหลายกลุ่มด้วยกัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงและเกิดกลุ่มทางจิตวิทยาใหม่ๆ ทั้งนี้เพื่อก่อให้ความเข้าใจมนุษย์ได้หลายมิติ ปัจจุบันกลุ่มทางจิตวิทยาที่เป็นกระแสหลักในการอธิบายธรรมชาติมนุษย์มีหลายกลุ่มด้วยกัน ได้แก่

1. กลุ่มจิตสรีรวิทยาหรือจิตชีววิทยา (Biological or Physiological Views) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีทัศนะว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นการทำงานหรือมีสาเหตุจากการทำงานของร่างกาย ฉะนั้นหากเราเข้าใจกลไกการทำงานของร่างกาย เราจะเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ กลไกการทำงานของร่างกายที่สำคัญ ได้แก่ กลไกการทำงานของสมอง กลไกการทำงานของพันธุกรรม การทำงานของสารเคมีในร่างกาย เป็นต้น

2. กลุ่มความรู้ความเข้าใจหรือกลุ่มปัญญานิยม (Cognitive Views) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมอันเนื่องมาจากความคิด และการทำความเข้าใจข้อมูลหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่รับเข้ามา หรือกล่าวอีกลักษณะหนึ่งว่า ความคิด ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคาดหวังของมนุษย์เป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรม นอกจากนี้ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ยังสนใจศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการในการจัดการกับข้อมูลข่าวสารที่เรารับเข้ามาและส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

3. กลุ่มพลวัตของจิต (Psychodynamic Views) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีหลักการในการศึกษาโดยมีรากฐานจากแนวทางการศึกษาของฟรอยด์ (Sigmund Freud) กลุ่มพลวัตทางจิตให้ความสนใจถึงพลังภายในตัวของมนุษย์ซึ่งเป็นการทำงานของจิตไร้สำนึก (unconscious) เช่น แรงจูงใจ ความปรารถนาหรือความขัดแย้งในวัยเด็กแล้วส่งผลต่อพฤติกรรมปัจจุบัน

4. กลุ่มพฤติกรรม (Behavioral Views) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้า (ได้แก่ รางวัล และ การลงโทษ) ว่ามีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรม

5. กลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic Views) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญความเป็นมนุษย์แต่ละคนจะมีเอกลักษณ์หรือมีความเป็นตัวตนของตนเอง มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพและมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเอง สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อพฤติกรรมที่แต่ละคนแสดงออกต่อสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่ตัวเองเผชิญอยู่

6. กลุ่มสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Views) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

7. กลุ่มผสมผสาน (Eclectic Approach) กลุ่มนักจิตวิทยาส่วนใหญ่มักไม่ค่อยยึดถือแนวทางใดแนวทางหนึ่งในการอธิบายพฤติกรรมที่เกิดขึ้น แต่มักใช้แนวทางของนักจิตวิทยาหลายกลุ่มในการอธิบายพฤติกรรมเพื่อให้เข้าใจสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมสมบูรณ์มากขึ้น

วิธีการศึกษาวิจัยทางจิตวิทยา

องค์ความรู้ทางจิตวิทยาได้รับมาจากการสะสมความรู้จากการสังเกต การมีประสบการณ์ในสถานการณ์นั้นๆ นอกจากนั้นองค์ความรู้ต่างๆ ยังได้รับมาจากการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลอย่างมีระบบแล้วมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ดังนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับเพราะมีระเบียบวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบ วิธีการศึกษาทางจิตวิทยาจึงแบ่งออกได้ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) เป็นการศึกษาวิจัยในลักษณะของการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ เพื่ออธิบายความคิดเห็น ทักษะ หรือเหตุการณ์ต่างๆ

2. การศึกษาวิจัยสหสัมพันธ์ (Correlational research) เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรสองตัวหรือมากกว่าว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกหรือเชิงลบ เช่น การขาดเรียนกับผลการเรียนสะสม ความสูงของนักเรียนกับผลการเรียนสะสม ผลการเรียนสะสมกับคะแนนสอบเข้ามหาวิทยาลัย เป็นต้น

นอกจากนั้น การวิจัยสหสัมพันธ์ยังสามารถทำให้เราทำนายตัวแปรอื่นถ้าเราทราบค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรบางตัว เช่น การถามของครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันเชิงบวก เราสามารถทำนายได้ว่านักเรียนจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้จากครูที่ชอบตั้งคำถามกับนักเรียนมากกว่าห้องเรียนที่ครูบรรยายเพียงอย่างเดียว

3. การศึกษาวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) เป็นการศึกษาวิจัยที่นักวิจัยสามารถจัดกระทำตัวแปรเพื่อศึกษาถึงเหตุและผลที่เกิดขึ้น โดยนักวิจัยสามารถควบคุมตัวแปรที่ไม่ต้องการศึกษาไม่ให้มีผลต่อการวิจัย

4. การศึกษาเป็นรายกรณี (Case study) เป็นการศึกษาบุคคลเป็นรายๆ อย่างรอบด้าน เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจบุคคลนั้นอย่างถ่องแท้ โดยทั่วไปมักใช้การศึกษาเป็นรายกรณีกับบุคคลที่มี ปัญหา หรือต้องการทราบถึงสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลนั้น นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์มักใช้ การศึกษาเป็นรายกรณีเป็นวิธีการในการศึกษาเพื่อหาสาเหตุของพฤติกรรมและหาวิธีการช่วยเหลือ

ครูกับจิตวิทยาการศึกษา

จิตวิทยาการศึกษาเป็นสาขาหนึ่งทางจิตวิทยาซึ่งเป็นการประยุกต์หลักการทางจิตวิทยาหรือ ความรู้ทางจิตวิทยามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และมีความสุข หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า จิตวิทยาการศึกษาเป็น แขนงของจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และปัจจัยสิ่งแวดล้อม ต่างๆ มีอิทธิพลอย่างไรต่อการเรียนรู้

จิตวิทยาเป็นสาขาวิชาหรือศาสตร์ที่ศึกษาเพื่อที่จะเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ เข้าใจการกระทำ ของมนุษย์ เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ อันเป็นผลให้การพัฒนาหรือการอยู่ร่วมกันกับมนุษย์เกิด ปัญหาหรือความขัดแย้งให้น้อยที่สุด นอกจากนั้น ยังก่อให้เกิดการยอมรับความเป็นมนุษย์ซึ่งทำให้ การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกัน การประสานงานกัน หรือความสัมพันธ์ระหว่างกันลดปัญหาความ ขัดแย้งลง ครูซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับมนุษย์ เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ พัฒนานักเรียนให้เกิดการ เรียนรู้ ครูทุกคนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ทางจิตวิทยาและสามารถนำไปเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการ ให้ผู้เรียนหรือนักเรียนเกิดการเรียนรู้

ปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นอย่างมาก ดังนั้นครูจึงต้องมีความรู้ความสามารถหลายด้านด้วยกัน เช่น ความรู้ในสิ่งที่จะสอน กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการมนุษย์ วิธีสอน กลยุทธ์ในการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ แรงจูงใจและการจัดการ ทักษะการสื่อสาร การวางแผน การวัดผลประเมินผล การทำงานร่วมกัน กับผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น